

▲ De Kerkstraat in een tijd lang, lang geleden. FOTO FELIX JANSSENS

▲ Dezelfde straat nadat de Spaanse architect Beth Gali die onder handen heeft genomen. FOTO MARC BOLSUIS

Hoe lelijk eendje een zwaan werd

Een slaapstad, een provinciestadje met weinig elan en gezapig: zo stond Den Bosch bekend in het verleden. De stad is nu een grote toeristentrekker. En die ommekeer begon al in de jaren tachtig.

Roel Kuilder
Den Bosch

Regelmatig knippen Wout Heijnen en zijn partner Adrie zich nog in de arm. De twee wonen sinds 1996 in een appartement aan de Hinthamerstraat en genieten volop. „Elke keer als we de stad in lopen, denken we: Wat héérlijk om hier te mogen wonen.” De twee leerden elkaar kennen nadat de Limburgse Wout in Vlijmen kwam te werken als basisschooldirecteur. In 1995 gingen ze samenwonen aan de Newtonlaan. Maar ze wilden niets liever dan wonen in het centrum. Voor wie een beeld heeft van het bourgondische Den Bosch van nu, dat door toeristen massaal bezocht wordt: het Den Bosch van toen was een gezapig provinciestadje met weinig elan.

Ze kwamen in 1996 uit bij het appartement aan de Hinthamersstraat. Adrie: „Het was een rommel binnen. Er woonde een man met heel veel katten. Ik zei tegen Wout: ‘Hier ga ik écht niet wonen.’” Maar toen kwamen ze op het balkonnetje aan de achterkant van de woning, mét uitzicht op de Sint-Jan. „Toen waren we verkocht. Dit móesten we hebben”, zegt Wout.

De binnenstad was in 1996 ‘heel rustig’ volgens de twee. Er waren vooral veel minder fietsers en meer auto’s. „Er is de afgelopen jaren hier heel veel ten goede veran-

derd. De gemeente denkt goed na over hoe de binnenstad eruit moet zien en hoe de sfeer behouden kan worden”, zegt Wout.

Was Den Bosch in 1996 nog rustig, in de jaren zeventig was het niet meer dan een slaapstad. Er was geen geld voor investeringen in de binnenstad en de werkloosheid was gigantisch. Andere steden zoals Breda, Eindhoven en Tilburg, bleken de Bosschenaren ver vooruit te zijn. „We hadden de aansluiting gemist. Den Bosch liep achter andere steden aan, zoals altijd eigenlijk”, zegt oud-wethouder Hans Dona, de PvdA’er die zijn politieke loopbaan in 1978 begon, in 1982 wethouder werd en in 1994 afzwaaide. Een jongen uit de binnenstad. Geboren en getogen in de Hoge Nieuwstraat, maar je zal hem die jaren niet horen romantiseren. „Vroeger was alles beter”, zeggen ze. Nou, dat is niet zo hoor. De binnenstad was oud, vies en vervallen.”

De ommekeer

Maar begin jaren tachtig, net voordat hij wethouder werd, kwam de ommekeer. „Mijn voorgangers gingen een andere koers varen en kochten panden in de binnenstad op om ze op te laten knappen. Er werd geïnvesteerd in de binnenstad.”

Bijna tegelijkertijd kwam vanuit Den Haag Willem van der Made werken in Den Bosch. Hij zou uitgroeien tot directeur Stadsontwik-

Metamorfose van de stad

Als woonstad én als winkelstad scoort Den Bosch de laatste jaren hoog. Hoe anders was dat nog maar 25 jaar geleden. De binnenstad was vergeven van uitlaatgassen en vervallen panden.

keling van de gemeente om pas in 2016 afscheid te nemen. Hij zag dat er in de loop der jaren meer aandacht werd besteed aan de binnenstad, paradoxaal genoeg mede door het gebrek aan geld: „Er werd niet veel afgebroken. Veel historische gebouwen zijn bewaard gebleven en, veel belangrijker, de middeleeuwse structuur van straten en pleinen was nog grotendeels intact.”

Alhoewel in het centrum dus al enige beweging was, vond een doorbraak in het verbeteren van het Bossche imago juist buiten de binnenstad plaats. De gemeente wilde bedrijven stimuleren om naar de stad te komen. Besloten werd om industrieparken op te tuigen voor verschillende sectoren. Zo moest het Pettelaarpark een park worden voor kantoren, zoals later bijvoorbeeld de Maaspoort een park voor industriële bedrijven moest worden.

Het bleek een gouden zet. Pettelaarpark werd, aan de A2, een visi-

▲ Het Burgemeester Loeffplein vóór de aanpak. FOTO J.A.M. ROELANDS

“Nederland, en vooral Den Bosch, zal altijd een speciale plek in mijn hart hebben

– Beth Gali

tekaartje voor Den Bosch. „De stad stond eerst met de rug naar de wereld toe. En ineens was er een geavanceerd kantorencomplex bij de snelweg. Den Bosch stond als kantoorstad op dezelfde hoogte als Eindhoven. Een project met een gouden rand.”

Buiten de binnenstad gebeurde er dus het nodige, ook het stadscentrum begon te veranderen. Die veranderingen hebben een Catalaanse stempel. Van midden tot eind jaren negentig ging architect Beth Gali aan de slag in de binnenstad. Al was dat in eerste instantie niet de bedoeling. „We gingen met een groep naar Barcelona voor een project en daar raakten we onder de indruk van de openbare ruimte”, vertelt Dona. „We gingen eigenlijk voor een andere architect erheen, maar kwamen met Gali terug”, zegt hij lachend.

Voor Gali was het de start van haar internationale carrière. „Nederland, en vooral Den Bosch, zal daarom altijd een speciale plek in mijn hart hebben”, zegt ze. Haar meest bekende project is ‘het tapijt’ in de Kerkstraat. „Natuursteen en gebakken materiaal. Peperduur. Daar hebben we van geleerd en later anders gedaan met andere materialen. De uitstraling bleef nagenoeg hetzelfde”, zegt

▲ En het plein nu, een minder geslaagde ombouw. FOTO MARC BOLSUIS

Van der Made.

Zelf noemt Gali de projecten in de Kerkstraat en Hinthamerstraat haar favoriete werken. „Ik denk dat deze twee straten het beste beeld geven van hoe we de openbare ruimtes van Den Bosch aan wilden pakken. Het leverde richtlijnen op voor projecten in de toekomst. Normaal zou een architect dat doen, maar na deze projecten konden mensen van de gemeente met de richtlijnen aan de slag.”

Minder geslaagd

Er zijn genoeg succesverhalen te vertellen over de metamorfose van de binnenstad, maar er zijn ook minder geslaagde projecten. Vooral rondom het Loeffplein zijn er fouten gemaakt volgens Dona en Van der Made. „Het was de bedoeling dat de Arena de vierde winkelpoot van de binnenstad zou worden. Het Loeffplein zou de verbinding tussen de Markt en de Arena moeten worden”, zegt Van der Made.

De Stoa van Gali (waar onder andere Intersport en Björn Borg in zitten), had daar een belangrijke rol in moeten spelen. „Het is nooit geworden wat het zou moeten zijn. Uiteindelijk is dat allemaal te lang blijven liggen en is het nooit echt afgemaakt”, aldus Van der Made. Dona is het daarmee eens: „De realisatie is na mijn bestuurs-tijd geweest, maar de kwaliteit en uitvoering zijn minder dan we verwacht hadden. Dat gaat ook op voor de Arena en het Loeffplein.”

Terwijl Gali druk bezig was met transformeren van de openbare ruimte, trokken Wout en Adrie in hun appartement. Zelf hebben de twee nog directe gevolgen ondervonden van de ijverige Gali. „Een lichtmast van haar stond vól op onze woonkamer gericht. Dat was vervelend, maar dat is gelukkig snel aangepast door de gemeente. Verder vinden we de bestrating van Gali erg mooi. Het is alleen jammer dat het niet goed onderhouden wordt.”